

تأثیر بازی های آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی

علیرضا جعفری^۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱/۲۹

تاریخ وصول: ۱۳۹۲/۹/۱۴

چکیده

زمینه: زندگی اجتماعی دارای شاخص ها و نمادهایی است. بدون شناخت نمادهای اجتماعی، نمی توان در اجتماع زیست. در واقع، مقدمه ی زندگی اجتماعی، «اجتماعی شدن» است؛ و دانشمندان تعلیم و تربیت برای استفاده از ابزارهای لازم جهت بهینه سازی بستر مناسب به منظور افزایش و ارتقاء رشد اجتماعی کودکان در دوران رشد تلاش می کنند.

هدف: این پژوهش با هدف بررسی تأثیر بازیهای آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی صورت گرفت.

روش: پژوهش از نوع تجربی پیش آزمون- پس آزمون با گروه گواه بود. بدین منظور از بین کلیه کودکان مشغول به تحصیل در دوره پیش دبستانی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۱-۹۰، ۱۳۹۰ کودک دختر و پسر با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای بعنوان نمونه پژوهش انتخاب و بطور تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه تقسیم شدند؛ سپس آزمون رشد اجتماعی واینلند بعنوان پیش آزمون در مورد هر دو گروه مورد اجرا قرار گرفت. پس از آن به گروه آزمایش به مدت ۸ هفته (هر هفته دو جلسه ۴۵-۳۰ دقیقه ای) بازیهای آموزشی ارائه شد. در پایان مجدد آزمون رشد اجتماعی واینلند در مورد هر دو گروه بعنوان پس آزمون مورد اجرا قرار گرفت. سپس داده های حاصل از اجرای پیش آزمون و پس آزمون با استفاده از آزمون t مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته ها: نتایج حاصل نشان داد که بین میانگین رشد اجتماعی دانش آموزانی که بازیهای آموزشی انجام داده اند با دانش آموزانی که این بازیها را انجام نداده اند تفاوت معنی دار وجود دارد.

۱. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهر، گروه روانشناسی، اهر، ایران. PersianARJ@yahoo.com

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر می‌توان گفت بازی‌های آموزشی موجب افزایش رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی می‌شود.

واژگان کلیدی: بازی، بازی‌های آموزشی، رشد اجتماعی، کودک پیش‌دبستانی.

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و به برقراری ارتباط با دیگران نیازمند است؛ بسیاری از نیازهای عالی انسان و شکوفا شدن استعدادها و توانایی‌هایش فقط از طریق تعامل بین فردی و ارتباطات اجتماعی می‌تواند فعلیت یابد (جعفری، ۱۳۹۰). لازمه زندگی اجتماعی، آمادگی روانی، برخورداری از مهارت‌های اجتماعی^۱، اعتماد به نفس و قدرت سازگاری اجتماعی^۲ است. بدون تردید از نظر اجتماع مهم‌ترین بعد شخصیت افراد، بعد اجتماعی شخصیت است (احمدپور، ۱۳۸۹). رشد و تکامل انسان در دوره کودکی از نظر رشد اجتماعی^۳، عاطفی، شناختی و جسمانی دارای ویژگی‌هایی است که قسمتی از آنها می‌تواند کودک را از نظر سلامت روانی آسیب‌پذیر سازد (شفیع‌آبادی، ۱۳۸۷). رفتار اجتماعی پایه و اساس زندگی هر فرد را تشکیل می‌دهد و رشد اجتماعی نیز به نوبه خود سبب اعتلای رشد عقلانی و سایر جنبه‌های رشدی فرد می‌گردد.

اجتماعی شدن به معنای همسانی و همخوانی با قواعد، ارزش‌ها و نگرش‌های گروهی و اجتماعی است. در این فرآیند افراد مهارت‌ها، دانش‌ها و شیوه‌های سازگاری را می‌آموزند و امکان روابط متقابل را در یک فعل و انفعال مستمر به دست می‌آورند (اخوان تفتی و موسوی، ۱۳۸۶). رهنما رشد اجتماعی را در قالب سازگاری متقابل کودک با محیط اجتماعی و در رابطه با همسالان می‌داند و آن را فرآیندی تلقی می‌کند که کودک را قادر می‌سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش‌بینی کرده، رفتار خود را کنترل نماید و تعاملات اجتماعی خود را

1. social skills
2. social adjustment
3. social growth

تنظیم سازد (رهنما و علیین، ۱۳۸۴). رشد اجتماعی مهمترین جنبه وجود هر شخص است. چرا که فرض بر این است که کودکان بدون رشد اجتماعی و داشتن مهارت های لازم قادر نیستند در تعامل اجتماعی با سایرین وظایف خود را انجام دهند (بیلمن، ۱۹۹۴؛ به نقل از رهنما و علیین، ۱۳۸۴). توجه به این نکته بسیار مهم است که نقص مهارت های اجتماعی عامل تعیین کننده ای در افزایش مسایل روحی و ذهنی کودکان است (موت و همکاران، ۱۹۹۹؛ به نقل از رهنما و علیین، ۱۳۸۴). پاکزادیان اظهار می کند که مهارت های اجتماعی مورد نیاز زندگی جمعی، طی فرآیند اجتماعی شدن که یکی از ضرورت های زندگی انسان است کسب می شود، چون انسان موجودی فطرتاً اجتماعی است و در قالب ساختارهای اجتماعی شکل خواهد گرفت. رشد اجتماعی نه تنها در سازگاری با اطرافیان مؤثر است بلکه در آینده بر میزان موفقیت تحصیلی، شغلی و پیشرفت اجتماعی نیز مؤثر خواهد بود. همچنین وی اظهار می دارد که رفتار اجتماعی مناسب فقط از راه یادگیری آموخته می شود و با تمرین و تکرار عادت می شود (پاکزادیان، ۱۳۸۷).

یکی از معضلات امروز جامعه بشری عدم تحرک کافی و ضعف روابط اجتماعی است که خلاف فطرت وجود هر انسانی است (ماسن، ترجمه یاسایی، ۱۳۸۰). بر اساس نظریه پردازشگر اطلاعات اجتماعی تجارب حرکتی در رشد اجتماعی نقش بسزایی دارد (عمارتی، نمازی زاده، مختاری و محمدیان، ۱۳۹۰). یکی از این تجارب بازی است. بازی مجموعه حرکت ها و فعالیت های جسمی و ذهنی است که موجب شادی، لذت، و ارتباط با دیگران شده و در عین اینکه وسیله سرگرمی است جنبه آموزندگی و سازندگی نیز دارد (جعفری، ۲۰۱۱). ماریا مونته سوری بازی را مدرسه بزرگی می داند که کودک در آن آموزش می یابد و نیروی بدنی، ذهنی و اجتماعی او رشد می کند و برای زندگی کردن از هر جهت آماده می شود (موثقی، ۱۳۸۰، به نقل از جعفری، ۱۳۹۰). جعفری و جعفری (۱۳۸۹) در تعریفی دیگر بازی را فرآیندی چندبعدی می دانند که در خدمت تکامل و رشد کودک است و می تواند راهی جهت تخلیه انرژی های درونی کودک باشد و راه را برای یادگیری او هموارتر سازد؛ همچنین منجر به رشد

اجتماعی و بهبود مهارت‌های ارتباطی کودک شود.

یکی از انواع بازی‌ها، بازی‌های آموزشی است که در دهه ۱۹۶۰ توجه بسیاری از رهبران آموزشی را به خود جلب کرد. کودکان در طی بازی‌ها- بویژه بازی‌های آموزشی- به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا می‌کنند و مهارت‌های بیشتر و بهتری را کسب می‌کنند. آنها به کمک بازی با رنگ‌های مختلف، اشکال گوناگون و جهت‌های متفاوت آشنا می‌شوند و تجارب ارزنده‌ای را به دست می‌آورند؛ در حین بازی نیز مطالب آموختنی بدون فشار و با میل و رغبت فرا گرفته می‌شود (نقل از فیروزی، ۱۳۸۹).

در مورد نقش بازی در اجتماعی شدن نظرات متفاوتی وجود دارد. عده‌ای از محققان چون هی وود (۱۹۹۳)، ترجمه نمازی زاده و اصلانخانی، (۱۳۷۷) و گاریتا و همکاران^۱ (۱۹۹۸) معتقدند که مشارکت کودکان در فعالیت‌های گروهی و بازی با همسالان موجب رشد اجتماعی آن‌ها می‌شود (به نقل از پورشکوری شارمی، موحدی و عابدی، ۱۳۹۰). چوی^۲ (۲۰۰۰) در پژوهشی با عنوان آثار شناختی آموزش مهارت‌های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی، دریافت که کودکان از طریق بازی در روابط با همسالانشان بهبود قابل توجهی کسب کرده‌اند (خرازی و دلگشایی، ۲۰۱۰، به نقل از جعفری، ۲۰۱۱). غنایی چمن آباد و کارشکی (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان دادند که حرکات موزون ورزشی بر رشد اجتماعی و هوش کودکان پیش دبستانی مؤثر است. مهدوی نیا و سماواتی (۱۳۸۰) بیان می‌کنند که آموزش کودکان در سال‌های اولیه زندگی از اهمیت خاصی برخوردار است. آموزش از طریق بازی یکی از روش‌های مهم برای یادگیری به شمار می‌آید و به کودکان یاد می‌دهد چگونه خود را برای روبه‌رو شدن و غلبه بر مشکلات آینده و حل آن‌ها کمک‌کنند. کودکان از طریق بازی با جهان اطراف آشنایی پیدا می‌کنند و بین واقعیت و تخیل تفاوت قایل می‌شوند و توانایی‌های خود را به خوبی درک می‌کنند (به نقل از جعفری، ۲۰۱۱).

1. Garita& al
2. Choy

در حالی که عمارتی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهش خود دریافتند که بازی‌های دبستانی نسبت به فعالیت‌های معمول می‌تواند برنامه مناسبی برای رشد مهارت‌های ادراکی-حرکتی کودک باشد ولی ارتقای مهارت‌های اجتماعی کودکان نیازمند فعالیت‌های گروهی برنامه‌ریزی شده و ساختارمند می‌باشد. رضوانی نژاد (۱۳۷۵)، بیٹی^۱ (۱۹۹۴) و نوسی و شیم^۲ (۲۰۰۵) نیز افزایش رشد اجتماعی را از طریق فعالیت‌های بدنی و بازی ضعیف می‌دانند.

با توجه به مطالب و پژوهش‌های فوق و با توجه به پیچیدگی روابط اجتماعی در جوامع امروزی و گذر انسان از زندگی سنتی به سوی زندگی مدرن که ضرورت اجتماعی شدن را بیش از پیش نمودار می‌سازد؛ لزوم پرداختن به خصایص اجتماعی کودکان و عوامل مرتبط با آن بیش از پیش احساس می‌شود، بنابراین این پژوهش با هدف پاسخگویی به این سؤال که «آیا بازی‌های آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی مؤثر است؟» صورت گرفت.

روش پژوهش

از آنجا که در این پژوهش عناصر دستکاری شده و آثار مشاهده شده را می‌توان کنترل نمود همچنین می‌توان روابط بین متغیرها را در مورد جامعه گسترده‌تر نیز صادق دانست روش تحقیق در پژوهش حاضر روش آزمایشی است.

جامعه آماری مورد نظر عبارت است از: کلیه کودکان دوره پیش دبستانی شهر تهران که در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ در این مراکز مشغول به تحصیل بودند ۶۰ کودک به صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل (هر گروه ۳۰ نفر) قرار گرفتند. بدین صورت که ابتدا از بین کلیه مناطق آموزش و پرورش شهر تهران یک منطقه (منطقه یک) بصورت تصادفی انتخاب شد، سپس از بین کلیه مراکز دوره پیش دبستانی دخترانه و پسرانه، به صورت تصادفی دو مدرسه (یک مدرسه دخترانه و یک مدرسه پسرانه) انتخاب شدند، پس از انتخاب مدارس، از هر مدرسه دو کلاس و از هر کلاس ۲۰

1. Beaty

2. Nucci & Shim

نوآموز دوره پیش دبستانی (۶۰ نفر) به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و بطور تصادفی در دو گروه ۳۰ نفری آزمایش و کنترل قرار گرفتند؛ و با استفاده از پرسشنامه مورد نظر پیش آزمون در مورد هر دو گروه آزمایش و کنترل اجرا شد. پس از اجرای پیش آزمون گروه آزمایش مدت ۸ هفته (هر هفته دو جلسه ۳۰-۴۵ دقیقه ای)، تحت تأثیر متغیر مستقل - بازی هایی چون: (۱) دستش ده، (۲) تکمیل تصویر، (۳) خاله بازی، (۴) کشیدن نقاشی با چشم بسته، (۵) تشکر، (۶) دو میچ یک میچ، (۷) گل بازی، (۸) پیدا کردن اشیاء، (۹) پیدا کردن اشکال هندسی - قرار گرفتند. پس از پایان جلسات آموزشی مجدداً آزمون به عنوان پس آزمون در مورد هر دو گروه آزمایش و کنترل مورد اجرا قرار گرفت.

ابزار پژوهش

در این پژوهش مقیاس رشد اجتماعی واینلند^۱ به عنوان ابزار پژوهش مورد استفاده قرار گرفت.

مقیاس رشد اجتماعی واینلند اولین بار توسط فردی به نام ادگار^۲ در سال ۱۹۵۳ ساخته شد در مدرسه آموزشی واینلند منتشر شد که برای رشد اجتماعی ارتش آمریکا در جنگ جهانی دوم مورد استفاده قرار گرفت (پرستار، ۱۳۸۸). در سال ۱۹۶۵ مورد تجدید نظر قرار گرفت و آخرین بار نیز در سال ۱۹۸۴ مجدد توسط اسپارو، بالا و سی چتی^۳ تجدید نظر شد. این مقیاس یکی از مقیاس های تحولی است که میزان توانایی فرد در برآوردن نیازهای عملی خود و قبول مسئولیت مورد اندازه گیری قرار می دهد و یک دوره دوره سنی - تولد تا بالاتر از ۲۵ سالگی - را در برمی گیرد؛ تا ۱۲ سالگی برای هر سال، دارای سؤال های معجزا است ولی از ۱۲ سالگی به بعد، بین ۱۲ تا ۱۵ سالگی، ۱۵ تا ۱۸ سالگی، ۱۸ تا ۲۰ سالگی، ۲۰ تا ۲۵ سالگی به بالا دارای سؤالهای مشترک است. با این حال معلوم شده است که کارآمدی آن در سنین پایین تر، بیشتر

1. Wineland
2. Edgar, A.D
3. Sparrow, Balla&Cichetti

است. در هر ماده اطلاعات مورد نیاز، نه از طریق موقعیت های آزمون، بلکه از راه مصاحبه با والدین آزمودنی یا او به دست می آید.

اساس مقیاس بر این امر استوار است که فرد در زندگی روزمره توانایی انجام چه کارهایی را در حد عادت و به طور معمول دارد. ماده های قیاس به هشت طبقه خودیاری عمومی^۱، خودیاری در غذا خوردن^۲، خودیاری در لباس پوشیدن^۳، خودفرمانی^۴، اشتغال^۵، ارتباط زبانی^۶، جا به جایی^۷ و اجتماعی شدن^۸ تقسیم شده است. با توجه به نمره های شخص در مقیاس، می توان سن اجتماعی^۹ و بهره اجتماعی^{۱۰} را محاسبه کرد.

در نمره گذاری آزمون علامت (+) نشان آن است که کودک عمل مورد نظر را با موفقیت انجام می داده یا می دهد و یک نمره مثبت می گیرد. علامت (-) نشانه آن است که کودک عمل مورد نظر را نتوانسته است انجام دهد و نمره ای نمی گیرد. علامت (NO+) نشانه آن است که کودک فرصت انجام آن عمل را نداشته، اما اگر به او فرصت داده شود می تواند آن کار را انجام دهد. اگر (NO+) میان دو علامت مثبت قرار گیرد، یک نمره مثبت و اگر سؤالات بالایی و پایینی یکی مثبت و دیگری منفی باشد، نیم نمره مثبت می گیرد و اگر سؤالات بالایی و پایینی هر دو منفی باشد، نمره ای نمی گیرد. علامت (F+) نشانه آن است که اگر مشکل به وجود آمده، برای کودک رفع گردد قادر به انجام عمل مورد نظر خواهد بود که در این صورت یک نمره مثبت می گیرد. علامت (F-) نشانه آن است که کودک معذوریتی غیرقابل برگشت دارد مانند قطع دست یا پا و ... که در این صورت نمره ای نمی گیرد. علامت (±) نشانه

-
1. Self help general (SA)
 2. Self help Eating (SQ)
 3. Self help Dress
 4. Self Direction
 5. Occupation
 6. Communication
 7. Locomotion
 8. Sociality
 9. Social Age
 10. Social Quotient

آن است که گاهی کودک می‌تواند عملی را انجام دهد و زمانی دیگر نمی‌تواند آن را انجام دهد، که نیم نمره مثبت به او تعلق می‌گیرد (آناستازی، ۱۳۷۱؛ به نقل از زادشیر، استکی و امامی پور، ۱۳۸۸).

اعتبار و روایی مقیاس واینلند در مورد ۶۲۰ نفر در هر یک از گروه‌های سنی شامل ده مذکر و ده مؤنث از تولد تا ۳۰ سالگی، هنجاریابی و ضریب اعتبار یا بازآزمایی ۱۲۳ نفر، ۰/۹۲ گزارش شده است و فاصله بازآزمایی از یک روز تا ۹ ماه بوده است (لاریجانی، ۱۳۸۰، به نقل از زادشیر و همکاران، ۱۳۸۷). در پژوهش زادشیر و همکاران (۱۳۸۸) نیز اعتبار درونی آزمون به روش همسانی درونی از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۶۸ به دست آمده است.

یافته‌های پژوهش

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر بازی‌های آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی صورت گرفت؛ و داده‌های حاصل از اجرای پیش‌آزمون و پس‌آزمون در دو گروه آزمایش و گواه با استفاده از آزمون t و به وسیله نرم افزار اسپاس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در بررسی کلی، نتایج پژوهش نشان داد کودکان پیش دبستانی که به بازی‌های آموزشی می‌پردازند از رشد اجتماعی بیشتری برخوردارند.

نتایج آزمون t نشان داد بین میزان رشد اجتماعی دانش‌آموزان دختر که در بازی‌های آموزشی شرکت داده شدند با میزان رشد اجتماعی دانش‌آموزان دختر که در بازی‌ها شرکت داده نشدند تفاوت معناداری وجود دارد.

همچنین بین میانگین رشد اجتماعی دانش‌آموزان پسری که در بازی‌های آموزشی شرکت داده شدند با میزان رشد اجتماعی دانش‌آموزان پسری که در بازی‌ها شرکت داده نشدند تفاوت معناداری وجود دارد ولی بین میزان تأثیر بازی آموزشی بر رشد اجتماعی دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

جدول ۱. مقایسه میانگین رشد اجتماعی دختران گروه آزمایش و گواه

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t محاسبه شده	ضریب اطمینان
آزمایش	۳۰	۶۰	۲/۵۵	۲/۸۹	۰/۹۹
گواه	۳۰	۵۸	۱/۶۳		

همانطور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود تفاوت میانگین رشد اجتماعی محاسبه شده ۲/۸۹ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۰/۹۹ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) بزرگتر است. بنابراین فرض صفر رد می‌شود و تفاوت میان دو گروه آزمایش و کنترل در رشد اجتماعی معنادار است.

جدول ۲. مقایسه میانگین رشد اجتماعی پسران گروه آزمایش و کنترل

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t محاسبه شده	ضریب اطمینان
آزمایش	۳۰	۶۱	۲/۷۵	۴/۲۱	۰/۹۹
گواه	۳۰	۵۷/۵	۳/۶۳		

همانطور که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود میانگین رشد اجتماعی محاسبه شده ۴/۲۱ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۰/۹۹ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) بزرگتر است. بنابراین فرض صفر رد می‌شود بدین معنی که تفاوت میان دو گروه آزمایش و کنترل معنادار است. بنابراین براساس نتایج بدست آمده بین میانگین رشد اجتماعی دانش آموزان پسر که در بازیهای آموزشی شرکت داده شدند با میزان رشد اجتماعی دانش آموزان پسر که در بازیها شرکت داده نشدند، تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۳. مقایسه میانگین رشد اجتماعی دختران و پسران گروه آزمایش و کنترل

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t محاسبه شده	ضریب اطمینان
آزمایش پسر	۳۰	۶۰	۲/۵۵	۱/۴۲	۰/۹۹
آزمایش دختر	۳۰	۶۱	۲/۵۷		

با توجه به جدول شماره ۳، از آنجا که t محاسبه شده ۱/۴۲ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۰/۹۹ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است، فرض صفر رد نمی‌شود. به عبارت

دیگر بین رشد اجتماعی دو گروه دختر و پسر که در بازی‌های آموزشی شرکت کرده‌اند، تفاوت معنادار وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

رشد کودک مجموعه‌ای از تغییرات جسمانی، روانی، اجتماعی، شناختی، هیجانی و رفتاری است که از دوره جنینی تا سال‌های نوجوانی اتفاق می‌افتد. این تغییرات کودکان را اشخاص منحصر به فردی می‌سازد. به صورت کلی رشد بشر، فرآیندی بی‌پایان در زندگی است. بنابراین در مطالعات مربوط به رشد کودک نباید فراموش کنیم که دوره زمانی جنینی تا نوجوانی مجزا از بقیه دوران رشد انسان نیست. روابط اجتماعی هنگام تولد آغاز می‌شود و در تعاملات روزانه بین نوزاد، والدین و پرستار بارز است. کودکان موجودات اجتماعی مجهز به مجموعه‌ای از رفتارهایی هستند که برای شروع و تسهیل تعاملات اجتماعی اهمیت دارند (موریسون، ۱۹۹۰؛ به نقل از جعفری، ۲۰۱۱).

رشد اجتماعی تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله، خانواده، مدرسه، گروه دوستان، تلویزیون، جنسیت و نژاد، وضعیت اجتماعی-اقتصادی و فعالیت‌های حرکتی قرار دارد که نوع و چگونگی وضعیت آنها ممکن است سبب تسریع رشد اجتماعی یا برعکس‌کنندگی آن شود (پاین، به نقل از آقاپور، جمشیدی‌ها و فرخی، ۱۳۸۵).

یکی از معضلات امروز جامعه بشری عدم تحرک کافی و ضعف روابط اجتماعی است که خلاف فطرت وجود هر انسانی است (ماسن، ترجمه یاسائی، ۱۳۶۸). با توجه به نظریه‌های متخصصان رشد و تحول و نتایج پژوهش‌های انجام شده در مورد نقش حرکت و فعالیت‌های حرکتی در رشد یکپارچه انسان، به نظر می‌رسد استفاده صحیح از برنامه‌های حرکتی مناسب با ویژگی‌های ساختاری و روانشناسی انسان، به ویژه در دوره کودکی و نوجوانی، ضمن تأمین سلامت جسم و روان، فرد را برای زندگی در محیط اجتماعی آماده می‌سازد (بلوچی، ۱۳۷۹).

از جمله این مهارت‌های حرکتی برای کودکان و نوجوانان، بازی است. بازی فرآیندی چندبعدی که در خدمت تکامل و رشد کودک است و می‌تواند راهی جهت تخلیه انرژی‌های درونی کودک باشد و راه را برای یادگیری او هموارتر سازد؛ و منجر به رشد اجتماعی و بهبود مهارت‌های ارتباطی کودک شود (جعفری و جعفری، ۱۳۸۹). یکی از انواع بازی، بازی‌های آموزشی است. کودکان در طی بازی‌ها- بویژه بازی‌های آموزشی- به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا می‌کنند و مهارت‌های بیشتر و بهتری را کسب می‌کنند. آنها به کمک بازی با رنگ‌های مختلف، اشکال گوناگون و جهت‌های متفاوت آشنا می‌شوند و تجارب ارزنده‌ای را به دست می‌آورند؛ در حین بازی نیز مطالب آموختنی بدون فشار و با میل و رغبت فرا گرفته می‌شود (نقل از فیروزی، ۱۳۸۹).

بر این اساس پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر بازی‌های آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی صورت گرفت. بررسی نمرات بدست آمده از آزمون رشد اجتماعی وایلند در دو گروه آزمایش و کنترل و مقایسه آنها با هم نشان داد که بازی‌های آموزشی تأثیر معناداری بر رشد اجتماعی دانش آموزان دختر و پسر دوره پیش دبستانی دارد. آرنولد گزل " در مورد بازی درمانی مطالعات زیادی نموده است. او با مشاهده و مقایسه‌ای که در مورد بازی کودکان در کلینیک یل انجام داده، مواردی از اختلافات رفتاری و احساسی کودکان و تبعیت آنها از تعلیمات والدین را مشخص نموده است. بچه‌هایی که قادر به بازی نیستند و نمی‌توانند مانند سایر کودکان همسال خود، بازی کنند از آن جمله اند که عبارت از بازی درمانی در مورد آنان بکار می‌رود. کاجرر در سال ۲۰۱۰ در تحقیقی، همبستگی معنی داری میان فعالیت‌های حرکتی و پیشرفت تحصیلی کودکان گزارش کرده است. (کاجرر ، ۲۰۱۰، به نقل از جعفری، ۲۰۱۱) مطالعات ایزومیل و گروبر در سال ۲۰۱۰ نشان می‌دهد که یک برنامه منظم تمرینی تربیت بدنی، اثرات مفیدی بر بهبود نتایج تحصیلی کودکان دارد (به نقل از رهبانفرد ، ۱۳۸۹).

رسولی در سال ۱۳۸۸ به منظور بررسی تاثیر بازی درمانی بر تکامل اجتماعی کودکان ۴-۶ سال دچار تأخیر در تکامل اجتماعی مقیم شیر خوار گاه آمنه که بر اساس محاسبه مقیاس بلوغ اجتماعی واینلند برای کودکان گروه آزمون و شاهد نشان داده است که اختلاف میانگین سن اجتماعی کودکان گروه شاهد با گروه آزمون، پیش از بازی درمانی معنی دار نبوده است. در صورتیکه این اختلاف میانگین در دو گروه شاهد و آزمون بعد از بازی در مانی معنی دارمی باشد. یعنی بازی درمانی سبب افزایش سن اجتماعی کودکان گروه آزمون گردیده است.

با توجه به نتایج پژوهش های فوق، که با نتایج پژوهش حاضر همسو است و نتایج پژوهش را مورد تأیید قرار می دهد، می توان گفت بازی های آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی مؤثر است و موجب رشد اجتماعی آنها می شود.

با توجه به نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر، پیشنهاد می شود که تحقیق حاضر در سطح استانها و سطح کشور اجرا شود تا تصویری روشن از کاربرد بازیهای آموزشی در مهارت و رشد اجتماعی ارائه شود. از آنجائی که این پژوهش به مقطع پیش دبستانی اختصاص دارد، پیشنهاد می شود که در سایر پایه های ابتدایی نیز اثر کاربرد بازیهای آموزشی در یادگیری دروس مختلف و مهارت ها و رشد اجتماعی دانش آموزان دوره ابتدایی بررسی گردد. پیشنهاد می گردد با توجه به ارتباط متقابل و تعامل سازنده مدرسه و اجتماع و نقش مهم آن در پرورش اجتماعی دانش آموزان، در خصوص فضای فرهنگی- اجتماعی مدارس و شیوه های انطباق محتوی، اهداف و روش های تربیت اجتماعی مدرسه با واقعیت های جامعه تحقیقات بیشتر و کامل تری صورت گیرد. در این پژوهش تأثیر بازی های آموزشی بر رشد اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. بدیهی است می توان تأثیر بازیهای آموزشی را بر سایر مهارتهای کودکان از جمله مهارتهای جسمی، اجتماعی، ذهنی، خلاقیت و تحصیلی مورد پژوهش قرار داد.

منابع

- آقاپور، سید مهدی. جمشیدی ها، غلامرضا. فرخی، احمد. (۱۳۸۵). بررسی فراتحلیل تعامل رشد حرکتی و اجتماعی. نشریه حرکت، ۲۷، ۱۷۱-۱۵۳.
- احمدپور، مژگان. (۱۳۹۰). شیوه‌های تربیتی والدین و ارتباط آن در رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی. برگرفته از سایت سیاست روز، نوشته شده در ۱۹ اردیبهشت ۱۳۹۰، کد مطلب: ۶۴۱۷۰.
<http://siasatrooz.ir/vdchvzn-23nk qdft2.html>
- اخوان تفتی، مهناز. موسوی، سیده فاطمه. (۱۳۸۶). بررسی رابطه رشد اجتماعی و رشد زبانی دختران دانش آموز پایه اول. روانشناسی و علوم تربیتی، ۳۷(۱)، ۱۴۱-۱۲۵.
- بلوچی، ابوالفضل. (۱۳۷۹). بررسی ارتباط میان عملکرد حرکتی، بهره هوشی و رفتار سازشی در کودکان ۷-۹ سال عقب مانده ذهنی آموزش پذیر استثنایی شهرستان نیشابور. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- پاکزادیان، سید محمد. (۱۳۸۷). رشد اجتماعی نوجوانان. برگرفته از وب سایت:
[www.http://www.pakzadian.com/print_show.php?id=433](http://www.pakzadian.com/print_show.php?id=433)
- پورشکوری شارمی، فاطمه. موحدی، احمدرضا. عابدی، احمد. (۱۳۹۰). تأثیر بازی‌های کودکانه سنتی و مدرن بر رشد اجتماعی دانش آموزان دختر اول ابتدایی. رشد و یادگیری حرکتی ورزشی، ۷، ۱۶۴-۱۴۷.
- جعفری، علیرضا. (۲۰۱۱). بررسی تأثیر بازی‌های آموزشی سنتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران. رساله دکتر. دانشگاه ملی تاجیکستان.
- جعفری، علیرضا. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر بازی درمانی با رویکرد شناختی- رفتاری مایکن بام در کاهش کمرویی کودکان دبستانی. طرح پژوهشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر.
- جعفری، علیرضا جعفری، فریبا. (۱۳۸۹). بازی درمانی/ با تأکید بر اختلال نقص توجه و بیش فعالی ADHD. ابهر: دانشگاه آزاد اسلامی.
- رسولی، مریم. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر بازی درمانی بر تکامل اجتماعی کودکان ۴-۶ ساله دچار تأخیر تکامل اجتماعی در شیرخوارگاه آمنة. دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی.

- رهبانفرد، حسن. (۱۳۸۹). تأثیر یک برنامه حرکتی دانش آموزان پسر عقب مانده ذهنی آموزش پذیر ۱۰-۱۲ ساله شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- رهنما، اکبر. علیین، حمید. (۱۳۸۴). مقایسه رشد اجتماعی دانش آموزان شاهد و غیرشاهد شهر تهران. دانشور رفتار. ۱۲(۱۵). ۳۳-۴۴.
- رضمانی نژاد، رحیم. (۱۳۷۵). مقایسه صفات شخصیتی دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار مرد دانشگاه گیلان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.
- زادشیر، فرزانه. (۱۳۸۷). مقایسه قضاوت اخلاقی و رشد اجتماعی دانش آموزان دبستان های غیرانتفاعی تحت تعلیم آموزش قرآن به روش حفظ با معانی و سایر مدارس غیرانتفاعی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز.
- زادشیر، فرزانه. استکی، مهناز. امامی پور، سوزان. (۱۳۸۸). مقایسه قضاوت اخلاقی و رشد اجتماعی دانش آموزان دبستان های غیرانتفاعی تحت تعلیم آموزش قرآن به شیوه حفظ با معانی با غیرانتفاعی عادی. روانشناسی کاربردی، ۳(۱۰/۲)، ۲۵-۴۷.
- شفیع آبادی، عبدالله. (۱۳۸۷). راهنمایی و مشاوره کودک (مفاهیم و کاربردها). تهران: سمت.
- عمارتی، فرشته سادات. نمازی زاده، مهدی. مختاری، پونه. محمدیان، فاطمه. (۱۳۹۰). تأثیر بازی های دبستانی منتخب بر رشد ادراکی- حرکتی و رشد اجتماعی دختران ۸-۹ سال. پژوهش در علوم توانبخشی، ۷(۵)، ۶۷۳-۶۶۱.
- غنایی چمن آباد، علی. کارشکی، حسین. (۱۳۹۱). تأثیر آموزش حرکات موزون ورزشی بر هوش و رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی. افق دانش، ۱۸(۴)، ۲۰۷-۲۰۳.
- فیروزی، امیر. (۱۳۸۹). بررسی اثرات فعالیت های بدنی و بازی های پرورشی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی. طرح جامع آموزش و پرورش آذربایجان غربی.
- ماسن، پاول هنری. کیگان، جروم. هوستون، آلتا کارول. کانجر، جان جی وی. (۱۳۸۰). رشد و شخصیت کودک. ترجمه: یاسایی، مهشید. تهران: مرکز. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ندارد)
- هی وود، کاتلین ام. (۱۳۷۷). رشد و تکامل حرکتی در طول عمر. ترجمه: نمازی زاده، مهدی. اصلانخانی، محمدعلی. سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. (تاریخ انتشار به زبان اصلی، ۱۹۹۳)

- Beaty.L.A.(1994). Psychological factor and academic success of visually impaired students. *Journal of visual impairment and Blindness. Review*, 26,3, 131139.
- Garita., Ann., Evaldsson., William., Coraso.(1998). Play and games in the peer culture of preschool and preadolescent children An Interpretative Approach. *Journal of Child Research*.5, 377.
- Nucci, C., Shim,K.,Y.(2005). Improving socialization through sport. *Physical Educator*.Indianapolis, 62(3), 123.